

Az apomorfin toll alkalmazása Parkinson-kórban

Betegtájékoztató

Összeállította Prof. Dr. Kovács Norbert, egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem, Neurológiai Klinika

2020 januártól kezdve társadalombiztosítási támogatással elérhető az apomorfin toll (pen) a Parkinson-kór kezelésére. Jelen tájékoztatóban a betegek és hozzátartozóik számára szeretnénk a legfontosabb információkat összefoglalni.

Mi az apomorfin?

Az apomorfin a Parkinson-kór kezelésére használatos, törzskönyvezett gyógyszer, mely Nyugat-Európában már évtizedek óta elérhető. Fontos kihangsúlyozni, hogy bár nevét onnan kapta, hogy morfinból is elő lehet állítani, nincsenek morfinszerű hatásai. Az apomorfin nem minősül kábítószernek és nincs kábító-fájdalomcsillapító hatása sem.

Az apomorfin egy biztonságos és hatékony gyógyszeres kezelési eljárás a Parkinson-kór tüneteinek javítására.

Az apomorfin egy úgynevezett dopamin-receptor agonista, mely a dopamin hatását utánozza a dopamin receptorok aktiválásával. Parkinson-kór egyik kulcs mozzanata, hogy a dopamin termelő idegsejtek pusztulnak, ami csökkent dopamin termeléshez és bizonyos agyi rendszerekben dopaminhiányhoz vezet. A dopamin egy agyi ingerület-átvivő anyag, ami a mozgásszabályzásban, izomtónus beállításában, illetve az öröm megélésében is szerepet játszik.

Magyarországon számos egyéb dopamin-receptor agonista gyógyszer is elérhető (pl. rotigotin, pramipexol vagy ropinirol), azonban egyedül az apomorfin adható szubkután injekcióban és képes nagyon gyorsan, néhány percen belül, tüneti javulást elérni.

Milyen formában érhető el az apomorfin?

Az apomorfin Magyarországon két formában érhető el:

1. **Apomorfin toll (pen).** Amennyiben csak időszakosan, napi maximum 3-5 alkalommal szükséges az apomorfin használata, akkor a toll forma alkalmazása javasolt. A cukorbetegségben használt inzulin tollhoz hasonló formában szubkután (bőr alá fecskendezve) használatos. Az apomorfin toll általában a meglévő gyógyszeres kezelés kiegészítésére szolgál.
2. **Apomorfin pumpa.** Amennyiben folyamatos apomorfin adagolás szükséges, akkor a pumpás kezelés használata javasolt. Az apomorfin pumpa általában a meglévő gyógyszeres kezelés részbeni vagy teljes kiváltására szolgál, vagyis az alap gyógyszeres kezelés módosításra kerül.

Jelen tájékoztató kizárólag az apomorfin toll alkalmazásáról szól. Terveink szerint az apomorfin pumpa használatát egy külön tájékoztatóban ismertetjük.

Kiknél alkalmazható az apomorfin toll?

Kizárólag előrehaladott Parkinson-kórban használható.

Az apomorfin alapvetően azon tüneteket képes javítani, melyeket a levodopa is. Azon kórképekben ahol a levodopa nem hatékony, az apomorfin kezeléstől sem várható érdemi hatás. Éppen ezért az apomorfin a Parkinson-kórhoz hasonló betegségekben (például másodlagos parkinsonismusban, multiszisztémás atrófiában, progresszív szupranukleáris parézisben) nem alkalmazható.

Mit jelent, hogy „előrehaladott Parkinson-kór”?

A Parkinson-kór korai (kezdeti) stádiumában a legtöbb beteg esetében szinte egész nap egyenletesen jó mozgásteljesítmény (ON állapot) érhető el a gyógyszeres kezeléssel. A betegség előrehaladtával, azonban a szájon át alkalmazott gyógyszerek hatástartama rövidülhet. Ezen előrehaladott stádiumban a jó mozgásteljesítménnyel járó állapot (ON állapot) mellett lassúsággal, elindulási nehezítettséggel, toporgással, olykor remegéssel és izomgörcsökkel társuló rossz mozgásteljesítményű állapotok (OFF időszakok) is megjelennek.

Az OFF (rossz mozgásteljesítményű) állapotok megjelenhetnek többé-kevésbé megjósolható módon (például reggel felébredékor, amikor a szájon át alkalmazott gyógyszerek még nem szívódnak fel, vagy ebéd után, amikor a levodopa felszívódása csökken) vagy akár teljesen megjósolhatatlan módon.

Előrehaladott Parkinson-kórban (főleg) a jó mozgásteljesítményű időszakokban akaratlan túlmozgások (diszkinézia) is megjelenhet.

Mikor alkalmazható az apomorfin toll?

Az apomorfin toll alkalmazása főleg azon betegeknél hasznos, akiknél a szájon át alkalmazott gyógyszerelés mellett a jó (ON) és a rossz mozgásteljesítménnyel (OFF) járó állapotok váltakoznak.

Amennyiben egy betegnél a jól beállított gyógyszerelés mellett is előfordul heti vagy napi rendszerességgel legalább 10-15 perces OFF állapot, úgy nagy valószínűséggel az apomorfin toll használatával a jó mozgásteljesítménnyel járó állapot gyorsan visszaállítható.

Az OFF állapotban a toll használatával a bőr alá juttatott apomorfin gyorsan felszívódik a véráramba, majd onnan az agyba eljutva percek alatt jó mozgásteljesítményű állapotba képes átlendíteni a beteget megfelelő dózis használata esetén.

Röviden tehát az apomorfin toll segítségével a az OFF állapotok hossza rövidíthető le, ami a munkaképesség megőrzésében, az otthoni tevékenységek elvégzésében és az önellátási képességek megtartásában jelentős szerepet játszhat.

Az apomorfin tollat csak akkor kell használni, amikor az OFF periódus jelentkezik. Előrehaladott Parkinson-kórban előfordulhatnak olyan napok is, amikor akár 3-5 alkalommal is szükséges az apomorfin beadni. Ha egy adott nap nem jelentkezik rossz mozgásteljesítménnyel járó állapot, akkor azon a napon értelemszerűen nem kell használni. A megfelelő alkalmazási technika betanítása és beállítása a kijelölt centrumokban történik.

A mély agyi stimuláció kiegészítő kezelésére is alkalmazható az apomorfin toll?

Amennyiben a mély agyi stimulációs kezelés mellett is előfordul heti vagy napi rendszerességgel legalább 10-15 perces OFF állapot, úgy nagy valószínűséggel az apomorfin toll kezelés is alkalmazható.

Mennyi ideig tart az apomorfin hatása?

A bőr alá fecskendezett apomorfin percek alatt képes a mozgásteljesítmény javulását elérni, azonban ezen jótékony hatása körülbelül egy órán át tart.

Az apomorfin toll az alap Parkinson-kór elleni gyógyszeres kezelés kiegészítésére szolgál. Segítségével a megjósolható vagy a megjósolhatatlan OFF állapotok gyorsan és hatékonyan megszüntethetők.

Az apomorfin toll használata nem képes az alap (bázis) gyógyszerelést helyettesíteni vagy kiváltani, azaz csak hozzáadott, szükség szerint alkalmazott gyógyszerként használható.

Hogyan történik az apomorfin kezelés beállításra?

A nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő által kijelölt centrumok rendelkeznek jogosultsággal a kezelés beállítására és a gyógyszer kedvezményes árú felírására. Megfelelő kivizsgálást követően, amennyiben az szakmailag indokolt, a neurológus szakorvosok és a Parkinson nővérek tanítják be a betegeket és hozzátartozójukat a toll használatára, illetve a szükséges adagolásra.

A kezelés beállítása előtt javasolt EKG vizsgálat elvégzése, ugyanis az úgynevezett hosszú QT szindrómában az apomorfin használata nem javasolt.

Az apomorfin napi dózisa betegenként eltérő, jellemzően a 3-tól 30 mg-os tartományban van. Az apomorfin adagja alapvetően két módszerrel állítható be:

1. A beállítás kezdetén általában alacsonyabb dózist használunk, melyet szükség esetén naponta fokozatosan növelünk az optimális hatás eléréséig. A módszer előnye, hogy nem igényel hosszadalmas kórházi megfigyelést és az otthoni körülmények között történik, azonban a beteg és hozzátartozó együttműködése szükséges a megfelelő dózis betitrálásához.
2. A klinikán/kórházban hosszabb megfigyelés során egy OFF állapotban rövid időközönként adagoljuk az apomorfint az ON állapot eléréséig. Előnye, hogy ellenőrzött körülmények között az egészségügyi személyzet aktív közreműködésével történik az optimális adag meghatározása, azonban ez nem feltétlenül reprezentálja az otthoni körülmények közötti gyógyszeres szükségletet.

Mire kell figyelni az apomorfin kezelés mellett? Milyen mellékhatások jelentkezhetnek?

Az apomorfin leggyakoribb mellékhatása a hányinger, ezért a kezelés beállítása előtt legalább 2-3 napig hányinger elleni gyógyszert (például domperidon, 3x10-20 mg) kell használni. A legtöbb esetben kialakul a hányingerrel szemben tolerancia, azaz a hányinger elleni gyógyszerelés elhagyhatóvá válik az apomorfin kezelés során.

A Parkinson-kór elleni gyógyszerhez hasonlóan az apomorfin a túlmozgások (diszkinézia) előfordulását és súlyosságát ronthatja. Azon betegeknél akikenél az alap gyógyszerelés mellett jelentős túlmozgás jelentkezik, az apomorfin toll (főleg nem megfelelő dózis használata esetén) fokozhatja a túlmozgások súlyosságát. Megfelelő gyógyszer módosítás, időzítés és adagolás segítségével ezen nem kívánt mellékhatás a legtöbb esetben javítható.

Az injekció beadási helyét érdemes váltogatni, hogy a rendszeres apomorfin használat mellett se alakuljanak ki bőrreakciók. Megfelelő bőrtisztítás és beadási technika segítségével a bőrreakciók kialakulási esély minimalizálható.

Hirtelen felálláskor jelentkező vérnyomásesés (ortosztatikus hipotenzió) tüneteit bizonyos esetekben fokozhatja az apomorfin.

A dopaminagonista készítményekhez hasonlóan bizonyos betegeknél nappali aluszékonyságot vagy akár elalváásokat válthat ki az apomorfin. ezen mellékhatás főleg nagyobb napi dózisok használata esetén jelentkezik.

Az apomorfin ritkán kényszeres cselekvések (kényszeres evés, bevásárlás, szerencsejáték vagy fokozott szexuális vágy) megjelenését vagy súlyosbodását idézheti elő.

Ha apomorfin használta mellett hirtelen elalvás jelentkezik vagy fokozódó kényszert érez a szerencsejáték úzására, evésre, bevásárlásra vagy túlzott (normálistól eltérő) szexuális vágyat érez, mielőbb jelezze kezelőorvosának.

Kiknél nem alkalmazható az apomorfin kezelés?

Azon betegeknél akiknél a levodopa kezelés nem hatékony, az apomorfin kezelés sem az.

Szellemi leépülés (demencia), érzécsalódások (hallucinációk), téveszmék megjelenésekor az apomorfin nem használható. Amennyiben az apomorfin vált ki ilyen nem kívánatos problémákat, az alkalmazása elhagyandó.

Szinten tilos használni terhesség vagy szoptatás alatt, a készítménnyel szembeni gyógyszerallergia, súlyos légzési és/vagy keringési zavarok, illetve májelégtelenség bizonyos eseteiben.

Az úgynevezett hosszú QT szindrómában (egy örökletes betegség is lehet, vagy gyógyszermellékhatás is okozhatja) az apomorfin egyáltalán nem vagy csak fokozott elővigyázatosság mellett alkalmazható.

Bizonyos gyógyszerekkel (pl. ondanszetron vagy antipszichotikumok) az apomorfin nem adható együtt.

Howyan használja az apomorfin tollat?

Mindig az orvos és a Parkinson nővér utasításának megfelelően használja a tollat. Az apomorfin tollba kizárólag a hozzá való patronát szabad használni.

A beadás előtt egyszer használatos tűt kell felhelyezni a tollra majd a bőr felületet fertőtleníteni kell. Az apomorfinat a bőr alá (szubkután) kell befecskendezni, szigorúan tilos intravénás módon alkalmazni.

Az apomorfin patronát a megkezdéstől számítva maximum 15 napig használható fel.

A toll részletes használatát a gondozó neurológusa vagy Parkinson nővér fogja bemutatni és betanítani.

Leállítható –e, visszafordítható –e az apomorfin toll kezelés?

Nem megfelelő hatékonyság, mellékhatás vagy bőrreakciók esetén az apomorfin kezelés leállítható, azaz visszafordítható. Gyógyszermellékhatások esetében a dóziscsökkentés is gyakran elegendő lehet, azonban bizonyos esetekben a kezelés felfüggesztése is szükségessé válhat. Az apomorfin kezelést

minden esetben a kezelőorvossal történt előzetes konzultáció és megbeszélte menetrend szerint szabad csak leállítani.

Mennyibe kerül?

A vonatkozó egészségügyi rendelkezések alapján Magyarországon az apomorfin kiemelt támogatással írható, azaz a betegeknek csak dobozdíjat kell fizetnie a gyógyszerért (2020. október 29-én 300 Ft/doboz). Azonban a beadáshoz szükséges tűk beszerzési költsége a betegeket terheli.

Hol érhető el az apomorfin kezelés?

A vonatkozó egészségügyi rendelkezések alapján Magyarországon az apomorfin kezelés centrumokhoz kötött. Aktuálisan (2020. október 29-én) öt centrum neurológus szakorvosai jogosultak apomorfin kezelés beállítására és a gyógyszer kedvezményes árú felírására.

Ezen centrumok 2020 októberében az alábbiak (ABC sorrendben):

- Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház Neurológiai Osztály
- Debreceni Egyetem, Neurológiai Klinika
- Pécsi Tudományegyetem, Neurológiai Klinika
- Semmelweis Egyetem, Neurológiai Klinika
- Szegedi Tudományegyetem, Neurológiai Klinika

Mi a teendő, ha úgy érzi, hogy a leírás alapján az apomorfin kezelés Önnél is szóba jöhet?

Amennyiben Önnek vagy hozzátartozójának, ismerősének olyan előrehaladott Parkinson-kórja van, ahol heti vagy napi gyakorisággal legalább 10-15 perces rossz mozgásteljesítménnyel járó állapotok jelentkeznek a megfelelően alkalmazott gyógyszeres kezelés mellett, keresse fel gondozó neurológusát. Amennyiben a Parkinson-kór elleni gyógyszeres kezelés módosításával ezen OFF állapotok nem szüntethetők meg, érdemes lehet a fent felsorolt centrumok orvosait egy konzultációra felkeresni.

Összefoglalás

Az apomorfin toll egy nagy hatékonyságú, biztonságos és Magyarországon is elérhető eljárás az előrehaladott Parkinson-kórban jelentkező rossz mozgásteljesítménnyel járó (OFF) időszakok gyors tüneti kezelésére. Az apomorfin toll segíthet a megbízható és stabil életvitel elérésben, a munkaképesség megőrzésében, illetve az önálló életvitel fenntartásában.